

**MIGRATION IN LUAN STAROVA'S NOVEL THE IMMIGRANT OF
CONSTANTINOPLE (ЦАРИГРАДСКИ ЕМИГРАНТ)**

Seyhan Murtezan Ibrahim

International Balkan University, Skopje, North Macedonia, smibrahimi@ibu.edu.mk

Abstract: Migration is a movement that includes the limits of an unknown route, which has the desire to "return to a potential home" at its end. For many displaced people, the act of returning home represents the seal of real identity. Homeland to return to, the symbol of privacy of regaining its essence and recreating itself is adopted. The modern migration movements occurring in the world point out that every point of necessity is a transition zone, and that the hopes of the exiles to end their stories in the destinations and reach home are impossible. People who are exposed to such feelings feel the need to make themselves accepted in silence in different ways. As a science, thanks to literature, which forms a very special bridge so that we can carry our values from one place to another, writers need a stable interpretation of history with the fictions and images they create about their origins by referring to their memories. After the Ottoman withdrawal from the Balkan lands, we encounter the 'quest for identity', 'identification', the image of the family that was marginalized and forced to migrate in the nations left in the void. In the stories and the events in the stories, it is told how the freedom zone of the people is restricted by the drawn 'boundaries'. Because identity is a mirror that connects people to the world. In our study, the story of a "Father", who closely adheres to the principle of searching for his roots in the novels of Luan Starova, who deals with the process of their exile due to the forced migration from Albania to Macedonia in his works, is discussed. While Starova deals with the search for her father's roots in the Ottoman Kadi Registers in all of her works belonging to the Balkan Epic, it has been determined that she reflects the same problem from a different perspective in her novel Konstantinopolis Göçmeni (Цариградски Емигрант) published in 2019. It has been emphasized how the historical, political, ideological and cultural formations in the novel have changed reluctantly. Literary texts often remind those forgotten in the course of history. Starova in the novel Konstantinopolis Göçmeni, which is the subject of our research, and the period of Baba's duty as judge in Istanbul during the Ottoman period, which is overshadowed in his other novels, was enlightened by the visit of his cousin, Ali Fethi Okyar's son Osman Okyar, who had a share in the establishment of the Turkish Republic and the National Struggle, in Skopje. As a result of our study, we see that the journeys made because of migration, forced or not, doom people to live between two borders, to wait longingly on the threshold of the border, and there is no home to return to.

Keywords: migration, identity, home, literature.

**LUAN STAROVA'NIN KONSTANTINOPOLIS GÖÇMENİ (ЦАРИГРАДСКИ
ЕМИГРАНТ) ROMANINDA GÖÇ**

Seyhan Murtezan İbrahim

Uluslararası Balkan Üniversitesi, Kuzey Makedonya, smibrahimi@ibu.edu.mk

Öz: Göç, ucunda 'potansiyel eve dönme' arzusunu taşıyan, bir bilinmez güzergâhın sınırlarını içinde barındıran bir harekettir. Göçe zorlanan birçok insan için eve dönme eylemi, gerçek kimliğe kavuşma mührünü temsil etmektedir. Dönecek vatan, özüne yeniden kavuşmanın, kendini yeniden yaratmanın mahremiyet simgesi olarak benimsenmektedir. Dünyada meydana gelen modern göç hareketleri zorunlu olarak varılan her noktanın bir geçiş bölgesi olduğu, sürgündekilerin, varılan yerlerdeki hikâyelerini noktlayıp eve ulaşma umutlarının imkansızlığına işaret etmektedir. Bu gibi duygulara maruz kalan insan sessizlik içinde farklı yollarla çaresizce kendini kabul ettirmek zorunluluğu hissetmektedir. Bir bilim olarak, değerlerimizi bir yerden başka bir yere taşıyabilmemiz için çok özel bir köprüyü oluşturan edebiyat sayesinde, yazarlar hafızalarına gönderme yaparak, kökenleri hakkında oluşturdukları kurgularla, imgelerle, tarihi sabit yorumlamaya ihtiyaç duymaktadır. Balkan topraklarından çekilen Osmanlı sonrasında, boşlukta kalan milletlerde 'kimlik arayışı', 'kimlik belirlenmesi', ötekileştirilip göçe zorlanan aile imajı karşımıza çıkmaktadır. Öyküler ve hikâyelerdeki olaylarda, çizilen 'sınırlarla' insanların özgürlük bölgesinin nasıl kısıtlandığı anlatılmaktadır. Çünkü kimlik insanı dünyaya bağlayan bir aynadır. Çalışmamızda, eserlerinde Arnavutluk'tan Makedonya'ya yaşamış oldukları zorunlu göçle sürgün edilmelerindeki süreci ele alan Luan Starova'nın romanlarındaki köklerini arama ilkesine sıkı sıkıya bağlı olan bir "Baba"nın hikayesi ele alınmıştır. Starova *Balkan Destanı'na* ait eserlerinin tamamında babanın Osmanlı Kadı Sicillerindeki köklerinin arayışını ele alırken, 2019 yılında yayınladığı *Konstantinopolis Göçmeni (Цариградски Емигрант)* romanında

aynı derdi farklı bir pencereden yansıttığı tespit edilmiştir. Romanda ortaya çıkan tarihi, siyasi, ideolojik, kültürel biçimlendirmelerin isteksizce nasıl değiştiği vurgulanmıştır. Edebiyat metinleri genellikle tarihin akışında unutulmuş olanları hatırlatır. Araştırmamızın konusu olan *Konstantinopolis Göçmeni* romanında Starova, diğer romanlarında gölgede kalan *Baba*'nın içinde barındırdığı 'Türk' kanı, Osmanlı döneminde İstanbulda yaptığı kadılık görevi dönemini, kuzeni, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında ve Milli Mücadelede payı olan Ali Fethi Okyar'ın oğlu Osman Okyar'ın Üsküp ziyareti ile aydınlandığı görülmüştür. Çalışmamızın sonucunda göç sonucu yapılan yolculukların, zorunlu veya değil insanları iki sınır arasında yaşamaya, sınırın eşliğinde özlemle beklemeye mahkum ettiğini, geri dönecek bir evin kalmadığını görüyoruz.

Anahtar kelime: Göç, kimlik, ev, edebiyat.

1. GİRİŞ

“Her Balkan ulusunun kimliği büyük bir muamma olarak kalmaktadır...”
(Luan Starova)

En genel anlamıyla bir mekânsal yer değiştirme hareketliliğini belirten göç olgusu, tarihsel süreç boyunca sözlü ve yazılı birçok edebî eserin odak noktası olmuştur. (Çavuş, 2022: 202) Tarih boyunca yaşanan sürgünler beraberinde insanlarda yalnızlık, ruhsal bunalım, güvensizlik, kimlik kaybı korkusuyla birlikte dünyada evlerinin çoğu zaman geçici olacağı kaygısını taşımalarına sebep olurlar. Zorunlu olarak yer değiştirme, yerinden kopma olan göç bir mekân değiştirme meselesi olduğu kadar insanın bilinçaltına yerleşen, arafta kalmış olayların zaman düzleminde hapsedilmesi anlamına da gelmektedir. Bu ortamı değiştirmek demek, her şeyi geride bırakmak, yabancı bir coğrafyada yeni bir yaşam, yeni bir dil, bir kimlik kurmak demektir. **Yeni bir köksüzlüğe kök salmaktır.**

Göç, insanlık tarihi ile varlığını devam ettiren bir olgudur. Göçü tetikleyen en önemli faktör insanın daha iyi bir hayat yaşama emelidir. Göç, aslında sosyolojik bir olay olsa da nedenleri ve sonuçları yönüyle farklı bilim dallarını da ilgilendirmektedir. (Yaman – Kaya, 2023: 71) Balkanlarda yaşanan göçlerin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Birçok alanda olduğu gibi göçle birlikte gelen gurbet, hasret, güvensizlik dünyanın bir gerçekliği olup edebiyatta da önemli bir izleği temsil etmektedir.

Aileleri siyasi nedenler sonucu sürgün edilen, eserlerinin kurgusunda bilinmezi, evsizliği, kimliksizliği konuşturan Luan Starova, sürgünün köksüzlük duygusunu, farklı dünyalar arasında, yitirilmiş bir geçmiş ile bütünleşmiş bir şimdiki zaman arasında sıkışma duygusu yazın romanlarındaki durumuna en uygun metaforudur. Bireyin kimliği ile içinde yaşadığı toplumsal koşullar arasında yakın bir bağ vardır. Geçirdiği toplumsal süreçlerin bireyin kimliği üzerindeki etkisi büyüktür. Dolayısıyla birey-toplum etkileşimi, güncel kimlik tartışmalarının odağında yer alır. (Tektaş, 2023: 1138) Kimlik üzerine yapılan bu tartışma, sorgulama göçler sonucu boy göstermektedir.

Göçle birlikte gelen sürgün, bir insan ile doğup büyüdüğü yer arasında, benlik ile benliğin gerçek yuvası arasında zorla açılmış olan onulmaz gediktir: Özündeki kederin üstesinden gelmek mümkün değildir. (Said, 2016: 28) Göçü yaşayan her birey bir bilinmezlik hissi içinde yaşar. Çünkü herşeyden önce gidilecek yerde ne olacak, ne tür problemler meydana gelecek, bu problemlerle nasıl başa çıkılacak kaygısı, merakı vardır. İnsanın kendisini, dünyanın bilinmeyen bir köşesinde kaybolmuş, çaresiz halde bulması, söylediklerini, nereden geldiğini kimsenin anlamaması gerçekten de zor bir durumdur. (28)

Göç, ucunda 'potansiyel eve dönme' arzusunu taşıyan, bir bilinmez güzergâhın sınırlarını içinde barındıran bir harekettir. Göçte zorlanan birçok insan için eve dönme eylemi, gerçek kimliğe kavuşma mührünü temsil etmektedir. Dönecek vatan, özüne yeniden kavuşmanın, kendini yeniden yaratmanın mahremiyet simgesi olarak benimsenmektedir. Dünyada meydana gelen modern göç hareketleri zorunlu olarak varılan her noktanın bir geçiş bölgesi olduğu, sürgündekilerin, varılan yerlerdeki hikâyelerini noktalayıp eve ulaşma umutlarının imkansızlığına işaret etmektedir. Bu gibi duygulara maruz kalan insan sessizlik içinde farklı yollarla çaresizce kendini kabul ettirmek zorunluluğu hissetmektedir. Iain Chambers (2014) başka bir ülkede yaşamak ve bu başka ülkede sessizlikle basarak sesini duyurmaya çalışan, sınırlar ötesinde başka bedenler ve başka dünyalar olduğunu savunur. Sürgün sözcük olarak yalnızlık, sefil hayat ve ruhsal çeşnisi içerir. Bu yüzden sürgünde olanlar olumsal bir dünyada evlerinin çoğu zaman geçici olacağı kaygısını taşırlar.

Edebiyat bilimcisi Jürgen Landwehr, *Fiktion und Nichtfiktion* (Kurmaca ve Kurmacadışı) başlıklı yazısında edebiyatı insanın çevresiyle hesaplaşmasının bir türü olarak nitelerken şöyle diyor:

Edebiyat, dil aracıyla estetik bir aktivitedir. Böylece aynı zamanda iletişimin de özel bir aracıdır ve özel, yani estetik bilginin bir aracıdır. Bunun sonucu olarak da edebiyat, toplumsal uygulamanın söz konusu tarihi dönemindeki bir ögesidir. (2009: 39)

Çalışmamızın konusu olan *Konstantinopolis Göçmeni* romanının yazarı Luan Starova, kaleme aldığı romanlarında baş kahraman olan, yazarın tanımla *Yugoslavya döneminde Arnavut siyasi göçmen* olan Baba'sının hikayesiyle gerçek kimliklerini araştırırken, aile köklerinin mozağının bir parçasını Osmanlı / Türk unsuru ile tamamlandığını vurgulamaktadır. Yazar babasının hikayesini kaleme alırken, aslında kendini kimliğinin, kendini kabul ettirmenin, bir topluma ait olmanın, 'öteki' sıfatından kurtulmanın savaşını vermektedir. Kuzey Makedonya, siyasetine, akademik dünyasına, edebiyatına önemli katkılar sağlamış olsa da, ne yazık ki 2021 yılına kadar yayınlanan Makedon Edebiyatı Tarihi antolojilerinde kendisine yer verilmemiştir. Diğer taraftan Arnavut Edebiyatı antolojilerini de incelediğimizde aynı durumla karşılaşırız. Bu da, bir kez göçmen olduğun zaman, hele ki bu siyasi bir sürgünse, sana her zaman şüpheyle bakılacağı gerçeğinin bir aynasıdır. babasının çelişkili hayatını miras olarak devralan yazar, nihayet yeni bir vatan edindiğini düşündüğü anda yeteri kadar yer edinememesi, eve/geçmişe dönüş efsanesinin peşine düşmesine neden olmuştur. Starova, göçün, *tek yönlü bir yolculuk, geri dönülecek bir yuva* (Hall, 1987: 44) olmadığını anlamıştır.

...40 lı yılların başlarında, çarمیğa gerilmiş bir Osmanlı Türkiyesi ile Atatürk Türkiyesi ve Arnavutluk arasında parçalanan bir zamanda Balkan sürgününün zorluklarıyla, gölün bir kıyısından bir diğerine geçerken, üç yüz kilometrelik bir mikro uzayda sonsuza dek göçmen olduk. (Сараова, 2013: 15).

2. LUAN STAROVA VE KONSTANTINOPOLİS GÖÇMENİ (ЦАРИГРАДСКИ ЕМИГРАНТ) ROMANI

Konstantinopolis Göçmeni romanının yazarı Luan Starova, 1941 yılında Arnavutluk'ta, Ohrid gölünün güney yakasındaki Pogradec şehrinde doğmuş. Zorunlu bir göç sonucu, 1943'ten bu yana Makedonya'da yaşamıştır. Babaanesi Türk olan Luan Starova'nın babası Arif Starova Türkiye'nin ilk başbakanlarından Ali Fethi Okyar'ın kuzenidir.

Ali Fethi Okyar bu ailenin hayat yolculuğunun şekillenmesinde çok etkili bir isimdir. Fethi Bey, Mustafa Kemal'in (Atatürk) sınıf ve beraber mücadele ettiği idea arkadaşıydı. Atatürk ile bu yakınlığından dolayı Baba'nın (Arif Starova) Atatürk ile görüşmesine vesile oldu. Bu görüşmede kendisine yeni kurulan Cumhuriyette kalması için farklı görevler teklif edildi, ancak o hukuk ve islam felsefesi mezunu olarak bir süre yargı hıyerarşisinde çalışmaya devam ettikten sonra doğduğu ülke Arnavutluk'a dönmeye karar verir. Mutlu olarak döndüğü vatanında hayal ettiği gibi bir karşılama olmadı ve 1943 yılında Enver Hoca döneminde, iktidarın baskısı yüzünden ailesiyle birlikte zorunlu göçe zorlandı ve Pogradec'ten yola çıkarak gölün diğer kıyısına geçti. Bir süre Sturğa'da yaşadıkten sonra, aile Üsküp'te huzur bulur. Luan Starova bulunudkları koşullardan dolayı eğitiminin tamamını Makedonca alır.

Lisans eğitimini Fransız dili ve Edebiyatı alan Starova, 1967 yılında mezun olduktan sonra gazeteci olarak çalışmaya başlar ve 1968 yılında Üsküp devlet televizyonunda Arnavutça yayınların editörlüğünü yapar. Yüksek lisans ve doktora eğitimini Fransız edebiyatı üzerine yapan yazar'ın Arnavut edebiyatının sütunlarından Faik Konica ile uzun yıllar beraber çalışır. Starova, farklı Arupa ve Arap ülkelerinde bir dizi diplomatik görevlerde bulundu. Makedonya bağımsızlığına kavuştuğunda, 1994 yılında Makedonya'nın ilk Fransa Büyükelçisi olarak atandı. Sonralarında İspanya ve Portekizde de büyükelçilik görevlerinde bulundu.

1971 yılında roman yazmaya başlayan Starova, 1992'den beri yayınladığı romanlarında, Arnavutluk-Makedonya sınırının her iki tarafındaki insanların üç "İmparatorluk" – Osmanlı – Faşist – Stalinist yönetiminin altında yaşadıkları hayat hikâyelerini konu ederken, külliyesini "Balkan Destanı" olarak adlandırmıştır. Uzun bir diplomatik kariyeri olan yazar altı dil konuşabiliyordu. Vefatına kadar ki sürede Kuzey Makedonya Bilimler Akademisi üyesi olarak görev almıştır, 24 Şubat 2022 yılında vefat etmiştir.

Luan Starova, iki kültür arasında yaşamış bir yazardır. Bir kültürden bir diğerine göç ederken, kimlik yeni etkileşim ve süreçlerden etkilenir. Çünkü, bir ülkeden bir ülkeye göç, bireyin kimliğinde önemli ve uzun soluklu etkileri olan karmaşık bir psikososyal süreçtir. Kişinin ülkesini terk etmesi derin kayıpları da beraberinde getirir. (Akhtar, 2018: 4) Göçle birlikte gelen gurbet, hasret, güvensizlik dünyanın bir gerçekliği olup edebiyatta da önemli bir izleği temsil etmektedir. Bunu sonucu romanlarda çıkan sonuca göre de 'öz' yabancı, 'ben' öteki, başkası olarak karşımıza çıkar. Zorunlu olarak yer değiştirme, yerinden kopma olan göç aslında bir mekan değiştirme meselesidir. Mekan ise hafızanın, hatıraların, dilin, benliğin, kimliğin, tarihin, kurulduğu bir ortamdır.

Luan Starova'nın romanlarında, kimliğinin karmaşıklığını ve yapılanmış doğasının farkında olması, ona farklı olanakların kapısını açan bir anahtar sunmuştur. Onun hikâyesinde, öteki hikâyeleri görmek, modern bireyin görünür tamamlanmışlığındaki tutarsızlığı, yabancılaşmayı, yabancı tarafından açılan ve onu tahrip eden içindeki yabancı sorununu tanımaya zorlayan çıkmazı keşfetmekteyiz. Göçle birlikte meydana gelen bu geçişte, inşa edilen yer ve aidiyet duygusu, yazarın bireysel hikayesinde sonu olmayan bir biçim ve hedef almıştır. Göç temelde bir 'ara'

durumdur. *Göçerin köksülük duygusu, farklı dünyalar arasında yitirilmiş bir geçmiş ile bütünleşilmemiş bir şimdiki zaman arasında kalmışlık duygusu(dur).* (Chambers, 2014: 48)

Eve dönmesi engellenen herkesin sürgün olduğu doğrusu da, nekadar iyi idare ederlerse etsinler sürgünler farklılıklarını her zaman bir tür öksüzlük olarak hisseden egzantrikleridir. Huzur ve sükunet sürgünlerin yapıtlarıyla bir arada düşünülecek en son şeydir. Doğup büyüdüğü, köklerinin olduğu bir yerden sürgün edilmiş Starova gibi bir sürgünden başka kim, yeni hesapların görüldüğü bir yeri yurt olarak kolay kabul edebilir ki? Çünkü aynı anda kendini bir yandan temsililer tarafından köklerinden koparılırken, bir yandan da onlarda kök salarken buluyoruz. *Kafamızın içinde bizimle birlikte taşıdığımız kültüre dair kavram ve sınıflandırmalarımızın en büyük avantajı, şeyler orada mevcut olsa da olmasa da hatta hiç var olmamış olsalar da onlar hakkında düşünmemizi sağlamaktır.* (Hall, 2017: 82)

Starova, asla evim diyebileceği bir yere sahip olmayış durumunu, edebiyat alanındaki aidiyetiyle bir uzlaşmaya sokarak, ortadan kaldırmaya çalışır. Çünkü bir yerden başka bir yere yolculuk etmek insanın köklerinden, doğduğu yerden ve geleneklerinden kopması anlamına gelmektedir. Yazar, romanlarında gitme/gelme, unutma/hatırlatma arasında gidip gelen göç deneyimi ile başkarakter olan Baba'nın tuttuğu iç hesaplaşmaların yoğun bir biçimde yaşandığı günlük hayatları aracılığıyla okuyucuya aktarılmıştır. Starova, insanın nereye ait olduğu, kökenleri, ötekilerle ilişkileriyle, güneşte ve gölgede işgal edeceği yeri konusunda sürekli olarak kendi kendini sorgulamaya itildiği bir ülke (Maaoluf, 1998: 19) de doğmuş, fakat terketmek zorunda bırakılmıştır.

Göç olgusu yazarın hayata bakış açısının odak noktasını oluşturduğu için otobiyografik olarak kaleme aldığı eserlerinin tamamında sürgün meselesini her açıdan ele almıştır.

Konstantinopolis Göçmeni romanı yazarın *Balkan Destanı* külliyesinin 2019 yılında yayınladığı on sekizinci romanıdır. Bu roman sürgünde, bir çıkmaz içinde bulunan bir göçmenin özlemlerini ele almaktadır. Romanda, Baba'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra sınırların yaratılmasının yeni göç dalgalarına neden olacağına farkında olduğunu ve göçle birlikte oluşan sınırlar arasında “diyalektik bir bağlantı”nın olduğunu vurgulamaktadır. Starova'nın “Balkan destanı”ın tüm romanlarında karşımıza çıkan ana karakter olan Baba, bu yolculukta da yine sürgünde olan ailesinin destansı hikâyesini Balkanlar'ın en trajik ve en dikkate değer dönemlerinden biri olan XX. yüzyıldaki zaman kırıntılarında, kimliğine – soyuna olan bağlılığı farklı bir açıdan ele alınmaktadır. (İbrahimi, 2021: 539)

Bu romanın, *Balkan Destanı'nı* oluşturan romanlarından farkı, Baba'nın, 1919 – 1924 yılları arasında Konstantinopolis'te (İstanbul'da) okuduğu dönemi gizli tutması, anlatıcı olan oğlu tarafından bu dönemin keşfedilmesi yönünden destana konu olmuştur.

Bu romanda:

Ali Fethi Okyar, 1943 yılında ölümünden önce, oğlu Profesör Osman Okyar'dan, yeğeni Arif Starova'yı bulmak üzere Balkanlar'a gitmesini ister. Bu yolculuk, nihayet 1970 yılında gerçekleşir ve Osman Okyar Arif Starova'yı Pogradec'te değil Üsküp'te bulur. Bu görüşme oğlun-anlatıcının, Babası ve Osman arasındaki konuşmalar sayesinde Baba'nın İstanbul'da bulunduğu zaman diliminin, yitik zaman olarak ailede sır gibi gizlenen anıların açığa çıkarmasında büyük bir payı olacaktı. Ki Konstantinopolis Göçmeni romanının da odak noktasında, bu anlatılarla, ideolojik yönleri, baskıları, bütün bu değişimlerin ötekileşen kimliklerdeki yaraları gözler önüne sermek vardır. Roman, birçok imparatorluk ve medeniyet geçirmiş bir bölgede yaşayan farklı halkların hayat hikâyelerinden kesitlerle brilikte, ayrıntılı olarak tek bir ailenin örneği üzerinden evrensel olan göç teması farklı bir şekilde bir araya getirilmiştir. (540)

Konstantinopolis Göçmeni romanında Starova, diğer romanlarında gölgede kalan Baba'nın içinde barındırdığı ‘Türk’ kanı, Türk kimliğini daha belirgin bir şekilde ele almaktadır. Göç eden ve vatana dönüş yolu bulamayan (olmayan) mültecinin hikâyesinde Starova, romanın başında Baba'nın dil kimliğini açıklamadan önce, onun göçle ilgili olan yargılarını açıklar. Baba, kendi ülkesindeki faşizmin saldırısından kendi ve çocuklarının hayatlarını kurtarıırken, göç ederken belirsizliğe ve bir bilinmeze teslim olduğunun farkındaydı ancak *göçün kendisi ve ailesi için ne anlama geldiğini düşünmek ve anlamak için yeterli zamanı yoktu. Göçün o zamana kadar hayatın birçok alanına ve dilin kimliğine yansıyan, asla öngörülemeyen karmaşık bir süreç olduğunun farkındaydı.* (Starova, 2019: 19)

Babanın ana dili Türkçe idi. (20) O, sürgün sırasında dilin de göç etme tehlikesiyle karşı karşıya kalacağı endişesi duyduğu için, aile tarihinin izlerini sürmeyi oğluna (yazara), kütüphanesinde bulunan kitaplarla birlikte miras bırakmıştır. Tarihi ekinler gibi biçiliyor ve harmanlanıyor, kurgulanıyor, konuşTURULUYOR, hatırlanıyor, yeniden okunuyor ve yeniden yazılıyor ve dil, bu geçiş sürecinde, yorumlandıkça ve tercüme edildikçe yeniden hayat buluyor. (Chambers, 1994: 15) Starova da *Balkan Destanı'nı* oluşturan romanlarda Baba'sının geçmişine, kaygılarına yeniden hayat vermiştir.

Luan Starova , Makedon / Arnavut edebiyatında önemli bir otobiyografi / özyaşam öyküsü yazarıdır. *Romanlarında, insanın iç dünyasını verirken, dönemin düşünce hayatına, fikir dünyasına da ışık tutar.* (Aksoy, 2018: 16) Hatıralar ve otobiyografiler her zaman sosyo-tarihsel değişkenler açısından yorumlanır; Slavitsa SrbinoVska'ya göre: *Hedefler arasındaki ilişkiyi belirlemek için ihtiyaç duyulan kronolojik olarak yapılandırılmış fikre göre, otobiyografi özünde kimlik sorunları ve diğer kimliklerle olan ilişkisi ile ilgilidir.* (Србиновска, 2006: 108)

Konstantinopolis Göçmeni romanında Starova, kuzeni Osman Okyar'la birlikte babasının İstanbul'daki muammasını aydınlığa kavuştururken, aslında Baba'nın Manastırda bulunan Osmanlı kadı sicillerini keşfiyle, manevi olarak Konstantinopol göçünün de son bulunduğunu farkeder. Siciller sayesinde geri dönecek ev olmasa da manevi olarak, sayfalar arasında evine geri dönmüştür.

Romanda, Baba, kuzeninin oğlu ile dertleşirken, göç ettiği Makedonyada, herhangi bir sebep olsun veya olmasın, ona 'öteki' olarak hep şüpheyle bakıldığını ve bu durumun hep öyle kaldığını ifşa ediyor. Göçün, genlerin değişimini bile etkileme gücüne sahip olduğuna inanıyordu. Osmanlı'nın dağıldığı yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu bir dönemde yaptığı kadılık görevini bırakarak yurduna Arnavutluk'a dönen, siyasi nedenlerden dolayı da sürgüne zorlanan biri için yeni düzende, toplumsal dışlamalar, etiketlenmelere maruz kaldığını görüyoruz. Arkasından neler konuşulduğunu Baba romanda şu sözlerle dile getiriyor:

Bu Arnavutluk'tan gelen göçmen, Atatürk Başbakanı Ali Feti Okyar'ın yeğeni olabilir mi?! Öyle bile olsa, yüksek mevkide görevler üstlenebileceği Türkiye'de neden kalmadı?! İçinde bir Arnavut, hatta bir Türk casusu mu gizli? Asla tam olarak tahmin edilemeyen, karmaşık bir göçmen ruhu! (Срарова, 2019: 89)

Kader sizi bir kez göçe zorladıysa, her olursa olsun her zaman göçmen kalıyorsunuz!

Starova'nın (2008) *Kül Kalesi (Siciller)* romanındaki Baba'ya göre lanetli Balkanlılar, karışmış ama bir potada eriyememişler, göç etmişler ama yurt tutamamışlar, köklerinden edilmişler, ama köklerinden tamamen kopamamışlar. Sınırlara bölünmüşler ama sınırlara sığamamışlar...

3. SONUÇ

Tarih, dil, kimlik ve son zamanlarda edebiyat tartışmalarında ortaya çıkan unsurlardan biri olan göç hareketleri zorunlu olarak varılan her noktanın bir geçiş bölgesi olduğu, sürgündekilerin, varılan yerlerdeki hikâyelerini noktlayıp eve ulaşma umutlarının imkansızlığına işaret etmektedir. Bu gibi duygulara maruz kalan insan sessizlik içinde farklı yollarla çaresizce kendini kabul ettirmek zorunluluğu hissetmektedir. Özlem haritasında yeri kolayca belirlenmiş olsa da yine de hep tereddüt içinde kalır.

Edebiyatın, tarihin, sürgünün yaşamıyla ilgili kahramanca, romantik, görkemli halde muzafferane hikâyeler içerdiği doğrudur; fakat bunlar buradaki yabancılaşmanın sakatlayıcı acısının üstesinden gelmeye yönelik çabalardan başka birşey değildir. Sürgündeki başarılar, sonsuza dek arkada bırakılmış bir şeyin kaybıyla sürekli baltalanır. (Said, 2019: 187)

Çalışmamızın konusu olan *Konstantinopolis Göçmeni* romanında Luan Starova, ailesinin bilinmez bir kapısının kilidini aralarken, babasının Türk kimliğini ön plana çıkarmaktadır. Göç sonucu parçalanan ailesinden farklı ipuçlar verirken, göçün dil kimliğine yaptığı zararları, korkuları, Said'in dile getirdiği gibi göçle birlikte gelen sürgündeki başarılar ne kadar büyük olursa olsun, sonsuza dek arkada bırakılmış bir şeyin kaybıyla sürekli baltalandığını görüyoruz. Starova, *Balkan Destanı'na* ait romanlarında Baba'nın, kendi geçmişini Osmanlı Kadı Sicillerinde aradığı kurgu yer alırken, bu romanda köklerinin geçmişini kuzeni Osman Okyar'la birlikte keşfeder. Bunu yaparken de Balkan kökenli Atatürk, Fethi Okyar ve Osman Okyar'ın gözünden Balkanlıları anlatır. Köksüzlüğe kök salmaya çalışan, dönecek vatani olmayan bir mülteciyi görüyoruz.

Konstantinopolis Göçmeni romanı Kuzey Makedonya'da gelişen Türk edebiyat ve kültürü için önemi büyüktür. Türkiye sınırları dışında, tercüme olmayan, yazılan bu roman sayesinde Balkanlılar ve Avrupa'ya objektif bir bakış açısıyla Cumhuriyetin kurulduğu yıllar, Sakarya Muharebesi, Üsküp'te Latin harfleriyle Türkçe yayımlanan ilk gazete Birlik gazetesi gibi tarihimizi yazan bu önemli faktörler hakkında bilgileri tespit edebiliyoruz. Romanda Fethi Okyar'ın memleketi ile ilgili hatıralarını, köklerine bağlılığını ve Atatürk ile olan dostluklarını oğlu Osman tarafından dile getirilmiştir.

Luan Starova hayatı yaşadığı zaman diliminde, Baba'sının yaşarken tamamlayamadığı arayışını, kendine yeni bir hayat çizgisi olarak benimsemişti.

KAYNAKÇA

- Akhtar, S. (2018). *Göç ve Kimlik: Kargaşa, Sağaltım ve Dönüşüm*, (Çev. Sedef Ayhan), İstanbul: Sfenks kitap.
- Aksoy, N. (2018). *Kurgulanmış Benlikler: Otobiyografi, Kadın, Cumhuriyet*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Chambers, I. (2014). *Göç, Kültür, Kimlik*, çev. İsmail Türkmen, Mehmet Beşikçi, İstanbul: AyrıntıYayınları.
- Çavuş, B. (2022). *Göçmen Edebiyatı Bağlamında Modern Bir Göç Destanı Olarak Aras Öreni'in Berlin Üçlemesi*, Sosyal Bilimler Arştırmalar Dergisi, Kış Sayısı, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2543701>
- Hall, S. (2017). *Temsil, Kültürel Temsiller ve Anlamlandırma Uygulamaları*, (Çev. İdil Dündar), İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- İbrahimi, M. S. (2021). *Toplu Bellek Oluşturulurken "Ötekileştirilen" Hayatlar: Luan Starova'nın "Konstantinopolis Göçmeni" Roman Örneği*, I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu, (Ed. Akgün, A.; İğci, A.; Karakuş, E.), İzmir: Ege Üniversitesi yayınları.
- Maalouf, A. (2018). *Yolların Başlangıcı*, (Çev. Samih Rifat – Aykut Derman), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Said, W. E. (2019). *Sürgün Üzerine Düşünceler*, Ankara: Hece Yayınları.
- Starova, L. (2008). *Kül Kalesi – Siciller*. İstanbul: Yapı Kerdi Yayınları.
- Tektaş, A. K. *Göç-Kimşik İlişkisi Bağlamında Ladivine*, DTCF Dergisi, Vol. 63.2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3280679>
- Yaman, L., & Kaya, M. (2023). *Göç Kavramı ve Türkiye'de Göç Tarihi Üzerine Bir Araştırma*, Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 09 (01), https://www.ibaness.org/bnejss/2023_09_01/08_Yaman_and_Kaya.pdf
- Србиновска, С. (2006). *Субјект, Книжевност, Култура*, Скопје: Сигмапрес.
- Старова, Ј. (2013). *Балканска сага – Француска рецепција*, Скопје: МАНУ.
- Старова, Ј. (2019). *Цариградски Емигрант*, Скопје: Три.